

“Україна. Цілі Розвитку Тисячоліття”

Україна у вересні 2000 року на Всесвітньому самміті тисячоліття ООН, будучи однією з 189 країн-членів ООН, взяла на себе зобов'язання увійти в 2015 рік, викоринивши злидні, не знижуючи якості та обов'язковості початкової освіти, поборовши інфекційні хвороби (у тому числі і СНІД), зменшивши рівень материнської та дитячої смертності, створивши сприятливе для людини екологічне середовище, забезпечивши рівність чоловіків та жінок.

Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) – це головні цілі розвитку, що були вироблені та погоджені в результаті проведення міжнародних конференцій та світових саммітів протягом 90-х років. Це нові орієнтири розвитку країн на глобальну перспективу, узагальнені і кількісно вимірювані – всього 8 цілей, 18 завдань та більше 40 показників.

Наприкінці десятиліття у Декларації Тисячоліття ООН (вересень 2000 року) світові лідери визначили ключові цілі та завдання розвитку, які стали відомими як Цілі Розвитку Тисячоліття. Вони затверджені 189 країнами-членами ООН. Генеральна Асамблея ООН прийняла їх як частину плану роботи Генерального Секретаря ООН, присвяченого виконанню Декларації Тисячоліття ООН. У передмові до глобального Звіту про людський розвиток за 2003 рік Адміністратор ПРООН Марк Меллок Браун зазначив: "... цілі в сфері людського розвитку, сформульовані у Декларації Тисячоліття ООН, є для пересічних громадян в усьому світі маніфестом розвитку: нагальні, легкодоступні для розуміння завдання, які передбачають чіткі терміни вирішення та піддаються кількісному вимірюванню. При цьому, що є ще більш важливішим, вони обіцяють - за наявності відповідних статистичних даних – забезпечити підзвітність урядів цих країн і міжнародної спільноти в цілому."

Цілі Розвитку Тисячоліття ООН для виконання протягом 1990 – 2015 років:

- Зменшити наполовину відсоток людей, які живуть за межею бідності та страждають від голоду;
- Надати всім дітям початкову освіту;
- Сприяти рівності жінок і чоловіків;
- Зменшити дитячу смертність у віці до п'яти років на дві третини;
- Зменшити рівень материнської смертності на три чверті;
- Зупинити поширення ВІЛ/СНІДу, малярії та туберкульозу (ТБ);
- Забезпечити стабільний розвиток довкілля;
- Розвивати глобальну співпрацю задля розвитку, спрямованого на підтримку, торгівлю та зниження заборгованості.

Підписання Президентом України Декларації тисячоліття ООН є не тільки визнанням проблем людського розвитку, які постають в країні, але й ознакою прийняття державою відповідальності за стан і перспективи людського розвитку.

Кінцевою метою суспільного виробництва будь-якої країни є забезпечення умов для людського розвитку. В той же час людський розвиток сьогодні виступає найбільш могутнім чинником динамічного економічного зростання та суспільного прогресу. В Україні в сфері людського розвитку на початку XXI століття накопичилось безліч гострих проблем, без вирішення яких неможливий подальший розвиток нашої держави. Це проблеми:

- надзвичайно низького рівня доходів і рівня життя основної частини населення, поширення масової бідності, відсутності середнього класу;
- депопуляції, скорочення чисельності населення України внаслідок перевищення смертності над народжуваністю;
- масової міграції найбільш талановитих та кваліфікованих працівників за межі України;
- масового прикритого та прихованого безробіття;

- погіршення здоров'я населення, скорочення тривалості життя;
- зниження якості освіти, погіршення якісних характеристик людського потенціалу України;
- низького рівня соціального захисту та соціальних гарантій для населення України;
- наростання відставання України по основних параметрах людського розвитку від розвинених країн;
- надмірвіцентралізації соціальної політики.

На вирішення цих та інших гострих соціальних проблем будуть спрямовані зусилля Уряду України.

Соціальна переорієнтація економічної політики визначена Президентом України одним з чотирьох головних пріоритетів державної стратегії до 2011 року. Проблема низького рівня соціальних стандартів в Україні вважається однією з головних проблем, що суттєво ускладнюють вступ України до Європейського союзу.

У зверненні до Українського народу з приводу 11 річниці Незалежності України, Президент України сказав, що "... темпи вирішення соціальних проблем, які безпосередньо торкаються кожного громадянина, занадто повільні і аж ніяк не можуть нас задовольнити. Особисто мене (як Президента) перш за все турбують такі проблеми. Боротьба з бідністю – раз. Доступна медична допомога – два. Пенсійна реформа – три. Якісна освіта незалежно від достатку – чотири. Усе це буде зоною моєї особистої відповідальності."

Уряд при вирішенні гострих соціальних проблем опиратиметься на Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр., які викладені у Посланні Президента України до Верховної Ради України, Програму діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегію подолання бідності, Основні напрями соціальної політики України на період до 2004 р., та інші стратегічні та концептуальні документи соціальної та економічної спрямованості.

Ціль 1. Подолання бідності

Завдання 1 Зменшити з 2001 року до 2015 року вдвічі питому вагу населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол.США за паритетом купівельної спроможності*.

Індикатор 1 Питома вага населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол. США за паритетом купівельної спроможності.

Завдання 2 Зменшити з 2001 року до 2015 року на третину питому вагу бідного населення (за національною межею бідності)†

Індикатор 2 Питома вага бідного населення (за національною межею бідності)

Деталізація по періодах

Індикатори	2001	2004	2007	2011	2015
Питома вага населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол. США за паритетом купівельної спроможності.	11,0	9,8	8,6	7,1	5,5
Питома вага населення, яке живе за національною межею бідності	27,2	25,0	22,6	21,5	18,4

◆ Тенденції минулих років

До 1999 року законодавчо рівень бідності в Україні не визначався. Лише у 1999 році було виконане комплексне дослідження на репрезентативній і методологічно коректній інформаційній базі. Аналіз застосування різних критеріїв дав підставу для висновку, що найбільш прийнятним було використання відносного критерію – 75 % медіанного рівня сукупних витрат у розрахунку на одного дорослого. Такий вибір відповідав міжнародній

практиці і враховував низький рівень життя населення України.

Основними чинниками бідності в Україні є низький рівень заробітної плати (передусім – у сільському господарстві та у бюджетній сфері), пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, внаслідок неефективної системи її надання, а також безробіття.

Протягом 2000-2002 років рівень бідності в Україні не знижується. Кількість бідного населення залишається близько 29 %. Сучасний рівень погодинної заробітної плати у

* Для перерахунку у національну валюту вартісної величини межі бідності, визначеної за міжнародними критеріями, використано паритет купівельної спроможності, розрахований Світовим банком: у 2001 році – 1 грн. = 0,98 дол. США.

† Указом Президента України у 2000 році була затверджена Стратегія подолання бідності. У ній визначено критерій належності різних верств населення до категорії бідних - 75% медіанних сукупних витрат у розрахунку на умовного дорослого. Його вартісна величина становила у 2001 році – 141,81 грн. на місяць (4,82 дол. США на день за паритетом купівельної спроможності).

розвинутих європейських країнах – 14 - 22 Євро, тоді, як в Україні – 0,65 Євро, тобто нижчий у 22-33 рази. Значним залишається розшарування населення за рівнем грошових витрат: розрив між 10 % відсотками найбільш і найменш забезпечених громадян становить 12,5 рази.

Склад бідних практично не відрізняється від складу населення, що живе у крайній бідності: найбільше страждають багатодітні сім'ї та сім'ї з дітьми до 3-х років, сім'ї з безробітними та сільські мешканці. Негативною тенденцією найгострішої бідності серед сімей з дітьми є зростання їх частки серед вкрай бідних. Значна частина бідних – це працюючі особи працездатного віку.

За підсумками обстежень, особи з вищою освітою та/або високою кваліфікацією більш захищені від бідності.

Проблема бідності визначена низькою оплатою праці та безробіттям і недостатнім рівнем соціальних трансфертів. Поширення бідності прямо пов'язано з рівнем економічного розвитку, низькою платоспроможністю населення, нерівністю у розподілі ресурсів. Слід зазначити, що на підприємствах з новітньою технологією рівень оплати праці персоналу відповідної кваліфікації практично не відрізняється від європейського. Однак, внаслідок низької інвестиційної привабливості України, такі підприємства в країні є лише винятковим явищем.

Головним чинником бідності у сільській місцевості є зловживання роботодавців монопольним становищем щодо працевлаштування, низький рівень правової грамотності більшості населення та його правова незахищеність.

В Україні функціонує значний сектор тіньової економіки. Він присутній на ринку праці, в оплаті праці, виплаті дивідендів та інших доходів. Фінансові результати його функціонування не приймають участі у формуванні доходів державного та місцевих бюджетів та у наповненні фондів соціального страхування. Обстеження домогосподарств за витратами

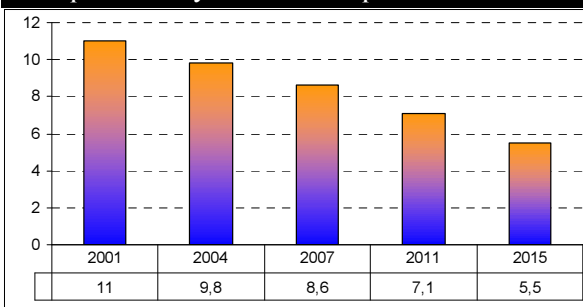
враховує вплив цього чинника на рівень бідності в країні.

Аналіз існуючої ситуації в країні приводить до висновку, що подальше розшарування населення може привести до збільшення питомої ваги вкрай бідних, зростання масштабів застійної бідності, виникнення такого явища як хронічна бідність. Якщо зазначені процеси будуть розвиватися і надалі, рівень відносної бідності неминуче зросте до 45-47 %, а глибина бідності до 50-55 %.

Підвищення реальних доходів бідного населення в 2002 році, в порівнянні з 2001-м, можна вважати наслідком впливу ефекту економічного зростання. Є підстави очікувати у 2003 році значні темпи зростання показника реальних доходів. Надалі вони дещо уповільняться.

Завдання 1:

Зменшити з 2001 року до 2015 року вдвічі питому вагу населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол.США за паритетом купівельної спроможності

Питома вага населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол.США за паритетом купівельної спроможності

Однак, прогноз динаміки ВВП дає підстави для висновків про наявність ознак щодо подальшого сталого підвищення реальних доходів населення України.

♦ **Пріоритетність цілі.**

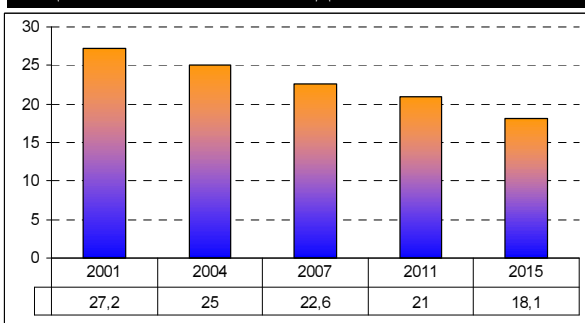
Поширення бідності в Україні обумовлює негативні демографічні тенденції, масовий міграційний відплив економічно активного населення за межі, низький платоспроможний попит на внутрішньому ринку, який гальмує розвиток економіки та відлякує потенційних інвесторів. Існуючий рівень бідності виключає можливості для інтеграції України у Європейське співтовариство. Тому подолання і

профілактику бідності Уряд України розглядає як основу досягнення усіх стратегічних цілей.

Економічне зростання дає можливість сконцентрувати більше ресурсів на боротьбі з найгострішими формами бідності. Однак, у випадку несвоєчасного використання переваг економічного зростання, невизнання стратегії подолання бідності держаним пріоритетом, не впровадження постійно діючих заходів боротьби з бідністю, вона, у тому числі її найгостріші форми, не зникне з підвищенням рівня економічного розвитку.

Завдання 2:

Зменшити з 2001 року до 2015 року на третину питому вагу бідного населення (за національною межею бідності)

Питома вага населення, яке живе за національною межею бідності

◆ Ключові заходи по досягненню цілі .

Завдання подолання бідності передбачає втілення низки заходів для підвищення рівня життя бідного населення й усунення найбільш гострих проявів бідності. Втім, не послаблюючи піклування про малозабезпечених, головні зусилля спрямовуватимуться на створення умов для підвищення добробуту працюючого населення. Таким чином, соціальна політика країни пов'язує процес подолання бідності з підвищенням технологічного рівня та конкурентоспроможності економіки країни як основи зростання життєвого рівня працюючого населення та джерела підвищення рівня соціальної допомоги непрацюючому населенню. Усе це сприятиме розвитку внутрішнього ринку.

Президентом України 15 серпня 2001 року була схвалена розроблена Урядом Стратегія подолання бідності.

Стратегія визначає основні напрями політики подолання бідності:

- **створення економічно-правових умов для збільшення доходів і зростання економічної активності працездатних громадян.** По-перше, потребує використання той величезний ресурс зайнятості, який гарантує розвиток малого і середнього бізнесу. Досі він гальмувався надмірним державним регулюванням, монопольним тиском великого бізнесу та виснажливими податками. По-друге, потребує енергійного прискорення наступна фаза радикальних реформ у податкової, бюджетній, адміністративній сферах. Є нагальна потреба у зменшенні податкового навантаження на доходи громадян, скороченні кількості ставок, за яким оподатковуються доходи населення, і підвищенні порогу не оподаткування до прожиткового мінімуму. По-третє, потребує ефективної державної протидії монополізму на ринку праці у сільській місцевості. По-четверте, є потреба у активізації вторинного ринку цінних паперів, як ефективного засобу перерозподілу доходів;
- **запобігання успадкованій бідності, яка здебільшого притаманна сільському населенню, шляхом створення мережі дорадчих служб (правова освіта), підтримки нових виробничих відношень, обумовлених зміною форм власності на землю, покращання соціальної інфраструктури села;**
- **підвищення ефективності соціальної підтримки уразливих груп населення шляхом реформування системи соціального захисту:** посилення цільової орієнтації соціальних програм; удосконалення міжбюджетних відносин; запровадження замість пільг адресної соціальної допомоги згідно з критерієм забезпеченості; розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади, їх фінансових можливостей, з відповідним перерозподілом відповідальності. Потребують удосконалення пенсійне законодавство та порядок резервування робочих місць для осіб з обмеженими можливостями;
- **удосконалення статистики бідності;**
- **політика подолання бідності має поєднуватися з політикою становлення середнього класу, як важливого чинника економічного та соціального прогресу.**

◆ Критерії досягнення (якісні)

Об'єктивним якісним критерієм подолання бідності є скорочення, відповідно до динаміки індикаторів Цілі, частки домогосподарств із рівнем споживання нижче прожиткового мінімуму.

◆ **Національне програмне оточення**

- Статті 43, 44, 46 Конституції України стосовно права громадян на працю та права на захист власних економічних і соціальних інтересів, права громадян на соціальний захист,
- Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії",
- Закон України "Про зайнятість населення",
- Закон України "Про оплату праці",
- Закон України "Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати",
- Закон України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування",
- Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням",
- Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття",
- Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності",
- Закон України "Про індексацію грошових доходів населення",
- Закон України "Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати",
- Закон України "Про затвердження прожиткового мінімуму".
- Укази Президента України и:
 - " Про Основні напрями соціальної політики на період до 2004 року",
 - "Про Стратегію подолання бідності",
 - "Про Основні напрями політики щодо грошових доходів населення України",
 - "Про Концепцію дальшого реформування оплати праці".
- Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Комплексної програми забезпечення реалізації Стратегії подолання бідності".

Ціль 2. Забезпечення якісної освіти впродовж життя

“Створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід’ємну складову європейської та світової спільноти”

Національна доктрина розвитку освіти

Завдання 1	Підвищити рівень охоплення освітою до 2015 року порівняно з 2001 роком
Індикатор 1.1	Чистий показник охоплення освітою дітей у віці 3-4 роки в дошкільних навчальних закладах
Індикатор 1.2	Чистий показник охоплення освітою дітей у віці 5 років в дошкільних навчальних закладах
Індикатор 1.3	Чистий показник охоплення початковою освітою дітей у віці 6-9 років
Індикатор 1.4	Чистий показник охоплення дітей повною загальною освітою *
Індикатор 1.5	Чистий показник охоплення вищою освітою осіб віком 18 - 22 років
Індикатор 1.6	Чисельність випускників вищих навчальних закладів
Індикатор 1.7	Сукупний валовий показник осіб, що підвищують свою кваліфікацію та проходять перепідготовку

* - з урахуванням осіб, які отримують повну загальну середню освіту у професійно-технічних та вищих навчальних закладах

Завдання 2	Підвищення якості освіти
Індикатор 2.1	Частка діючих державних стандартів освіти, які відповідають вимогам європейської спільноти (%)

Деталізація по періодах

Індикатори	1997	1998	1999	2000	2001	2004	2007	2011	2015
Чистий показник охоплення освітою дітей у віці 3-4 роки в дошкільних навчальних закладах.	46,4	47,1	48,4	50,7	55,6	57	60	63	65
Чистий показник охоплення освітою дітей у віці 5 років в дошкільних навчальних закладах	46,6	46,2	47,6	47,6	50,5	53	55	57	60
Чистий показник охоплення початковою освітою дітей у віці 6-9 років					99,2	99,3	99,5	99,8	100
Чистий показник охоплення дітей повною освітою*					90	92	95	97	99
Чистий показник охоплення вищою освітою осіб віком 18-22 (1-4 рівні)	45,2	47,4	49,9	53,4	57,5	60	63	65	67
Чистий показник охоплення вищою освітою 3-4 рівнів акредитації	30,7	33,5	35,8	38,8	42,2	45	49	51	65

* - з урахуванням осіб, які отримують повну загальну середню освіту у професійно-технічних та вищих навчальних закладах

◆ Тенденції минулих років

Україна має високі стандарти освіти і значні досягнення у розвитку цієї галузі. Загальне охоплення освітою перевищує рівень країн з середнім доходом, а по деяких позиціях досягає рівня країн з високим рівнем доходів. Чисельність осіб з вищою освітою сягає (або більше) рівня багатьох країн з вищим, ніж в Україні обсягом ВВП на душу населення. Проте, незважаючи на традиційно високий показник розвитку освіти, вона перебуває у складному становищі.

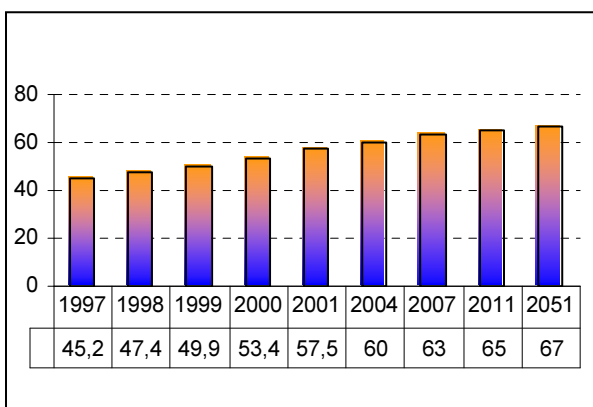
Спостерігається скорочення кількісного і зниження якісного рівня дошкільної і загальної середньої освіти. Далекою від сучасних стандартів є освіта на селі. Вища освіта в Україні після її спаду у середині 90-х років відновила свою динаміку. Однак, набір до вищих навчальних закладів менше, ніж у ряді країн з трансформаційною або ринковою економікою, наприклад, Польщі, Болгарії, Росії. Організаційні і фінансові механізми функціонування системи вищої освіти потребують удосконалення.

Національна доктрина розвитку освіти визначає довготривалу програму розвитку освіти в Україні, це цілком розвинена стратегія впровадження реформи у системі освіти.

Пріоритетність цілі. XXI століття ставить до освіти нові вимоги. Освіта є базовою галуззю для переходу до інноваційної моделі розвитку

Завдання 1:

Підвищити рівень охоплення освітою до 2015 року порівняно з 2001 роком

Чистий показник охоплення вищою освітою осіб віком 18-22 (1-4 рівні)

економіки. Проблема удосконалення робочої сили сьогодні не вичерпується підготовкою працівників певних професій. Сучасна економіка, ринок праці потребують нової якості освіти і професійної підготовки.

Завдання 1. Підвищити рівень охоплення освітою

Дошкільна освіта

У 2001 році дошкільною освітою в постійних дошкільних закладах було охоплено 39% дітей відповідного віку, що на 18 в.п. менше, ніж у 1990 році. У період з 1997 року до цього часу значення показника стабілізувалось і коливалось в межах 38 – 40 %. Найбільший вплив на зниження рівня охоплення дітей дошкільними закладами в період 1990 – 1996 років мало прийняття у 1992 році Закону України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми”, згідно з яким сім’ї з дітьми отримали право на допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею **трирічного віку** у розмірі, встановленого законом прожиткового мінімуму. Ще одним значним фактором зниження рівня охоплення дітей дошкільними закладами було зростання безробіття серед жінок.

При цьому необхідно підкреслити, що матеріально-технічні умови для виховання дітей в дошкільних закладах значних змін не потерпіли. Так, кількість дітей у таких закладах у розрахунку на 100 місць у 2001 році становила 90 осіб при 107 осіб – у 1990 році, 76 осіб – у 1995 році, близько 70 осіб – у 1996-1998 роках, тобто, вільними залишилася значна кількість місць, а кількість дітей у розрахунку на одного педагогічного працівника залишилася практично на рівні 1990 року і становила 8 осіб при 9 – у 1990 році, тобто навантаження на одного вихователя навіть зменшилося.

Що стосується майбутніх тенденцій рівня охоплення дітей України дошкільною освітою, то не слід очікувати його значного підвищення, навіть за умов поліпшення ситуації з кількістю робочих місць для жінок та зростання рівня добробуту населення України. Новим Законом України “Про дошкільну освіту”, прийнятим у 2001 році, **передбачено можливість здобуття дитиною дошкільної освіти в сім’ї**. У зв’язку з цим, для більш об’єктивної характеристики рівня охоплення дітей дошкільною освітою доцільно відслідковувати охоплення дітей віком

від 3 - 4 і 5 років в дошкільних навчальних закладах. Поліпшенню якості дошкільної освіти сприятиме Положення про дошкільний навчальний заклад, яке затверджено відповідною постановою Кабінету Міністрів України 12 березня 2003 року (№305).

Загальна середня освіта

За даними Державного комітету статистики України у 2001 році **рівень охоплення дітей України відповідного віку початковою освітою становив 99,2 %**, що фактично є характерним для останніх 10-ти років. Очікувати суттєвих змін в сторону збільшення чи зменшення значення цього показника немає підстав. Досягнення в 2015 році 100-відсоткового рівня охоплення дітей початковою освітою є цілком можливим.

Кількість учнів 10 - 12 класів, тобто тих, які отримували повну освіту у загальноосвітніх навчальних закладах, у 2001/2002 навчальному році збільшилась на 41,6 відсотка у порівнянні з 1990/1991 навчальним роком. У першу чергу цьому сприяла необхідність виконання, починаючи з 1996 року, конституційної норми про обов'язковість в Україні повної загальної середньої освіти. Співвідношення кількості учнів 10-12 класів до чисельності постійного населення України 15-17 років у 2001/2002 навчальному році становила 56,9%.

Разом з тим, при визначенні загального рівня охоплення дітей повною освітою необхідно також враховувати, що в Україні створено умови для здобуття повної освіти у професійно-технічних навчальних закладах та на перших курсах вищих навчальних закладів I - II рівнів акредитації (коледжі, технікуми, училища). Так, у 2001 році у професійно-технічних навчальних закладах з отриманням повної середньої освіти навчалось 346,1 тис. учнів або 66 % від загальної кількості учнів та слухачів професійно-технічних навчальних закладів. Із загальної кількості осіб, зарахованих до вищих навчальних закладів у цьому ж році, 86,8 тис. студентів, або 14,8 %, закінчили основну школу із свідоцтвом про базову освіту. Таким чином, врахування дітей, які отримують повну середню освіту не лише у 10 - 12 класах загальноосвітніх навчальних закладів, а і у професійно-технічних та вищих

навчальних закладах, суттєво збільшує значення показника охоплення повною освітою (розрахунково до 90 %).

Враховуючи викладене, є всі підстави очікувати, що показник охоплення дітей повною освітою у 2015 році досягне рівня 99 %.

Вища освіта

У системі вищої освіти протягом останніх років спостерігається тенденція зростання числа студентів у вищих навчальних закладах. У розрахунку на 10 тисяч населення України у 2001/2002 навчальному році чисельність студентів вищих навчальних закладів склала 431 осіб при 316 осіб у 1990/91 навчальному році, або на 36,4 % більше. Цьому в значній мірі сприяло те, що у порівнянні з 1990/91 навчальним роком кількість вищих навчальних закладів збільшилась на 10 %. Чистий показник охоплення вищою освітою осіб віком 18 – 22 роки становив у 2001 році 57,5 %, а у вищих навчальних закладах 3 - 4 рівнів акредитації - 42,2 %. У цілому чистий показник охоплення населення вищою освітою може бути наближений до рівня країн ЄС і збільшений до 67% 2015 році.

Післядипломна освіта та освіта впродовж життя

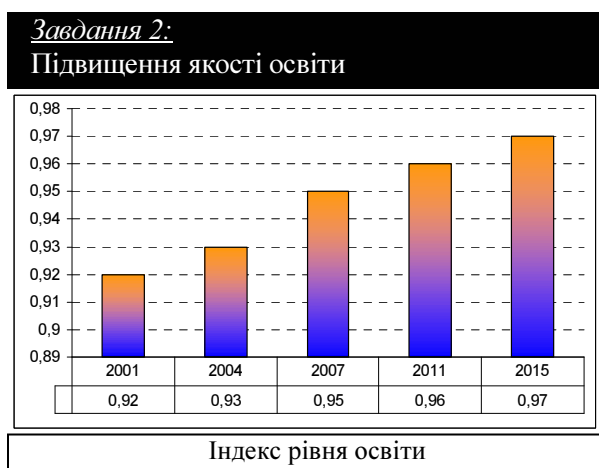
Протягом останніх років продовжує зростати кількість фахівців, які підвищують свою кваліфікацію та проходять перепідготовку. За розрахунками у 2001 році всього у закладах післядипломної освіти навчалось близько 160 тис. осіб, що на 5 відсотків більше, ніж у 2000 році. На нашу думку, подальшому зростанню рівня охоплення населення післядипломною освітою сприятиме розробка та прийняття Закону України "Про післядипломну освіту".

Завдання 2. Підвищити якість освіти

Заходи, спрямовані на підвищення рівня охоплення освітою населення України дозволять в цілому досягнути і підвищення рівня освіти в Україні до рівня країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) - до 0,97 у 2015 році. Це і є другою складовою частиною цілі у сфері освіти, сформульованої для України.

Модернізацію системи освіти слід спрямувати на забезпечення її якості відповідно до новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики. У Національній Доктрині розвитку освіти якість освіти визначено національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту.

Оскільки якість освіти визначається на основі державних стандартів освіти та оцінки громадськістю освітніх послуг, то для моніторингу виконання завдання щодо підвищення якості освіти доцільно використовувати такі індикатори, як частка діючих державних стандартів освіти, які відповідають вимогам європейської спільноти.

◆ Чому саме ця ціль є пріоритетною

Необхідність поліпшення діяльності галузі освіти в Україні в даний час визнається практично всіма верствами українського суспільства. Особливо активізувалася робота над визначенням стратегічних напрямів здійснення майбутньої реформи в освіті під час підготовки Національної доктрини розвитку освіти в Україні, до розробки над якою залучалися як урядові, так і неурядові організації, міжнародні експерти, науковці, громадськість. Проект зазначеного документу було винесено на розгляд II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, де було прийнято рішення про його схвалення, після чого Національну доктрину розвитку освіти у квітні 2002 року затверджено Указом Президента України. Головною метою державної політики щодо розвитку освіти в цьому документі було

визначено створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

На підставі викладеного вважаємо, що саме ця мета, як така, що пройшла апробацію всіма верствами українського суспільства, і повинна бути пріоритетною стратегічною ціллю у сфері освіти для України.

◆ Ключові заходи по досягненню цілі

Ключові заходи по досягненню цілі.

Створити надійний механізм втілення і контролю за виконанням положень Національної доктрини розвитку освіти та інших законодавчих та нормативних актів України у галузі освіти; завершити складання державних стандартів інфраструктурного забезпечення закладів освіти, забезпечити доступність і безоплатність дошкільної та середньої освіти, доступність і рівність здобуття вищої освіти; надати допомогу малозабезпеченим сім'ям для оплати навчання; відновити кількісні та якісні параметри для нормування бюджетних коштів, впровадити різноманітні схеми недержавного фінансування освіти.

Для виконання визначених завдань, які стосуються підвищення рівня охоплення освітою, наближення рівня освітнього потенціалу населення України до рівня країн ЄС та підвищення якості освіти необхідно здійснити цілу низку відповідних заходів, ключовими серед яких визначити наступні:

Підвищення рівня охоплення освітою

▪ На законодавчому рівні - підготовка та прийняття Закону України "Про післядипломну освіту", нормативно-правових актів, що впливають із прийнятого в січні 2002 року Закону України "Про вищу освіту", Положення про дошкільні навчальні заклади, постанови Кабінету Міністрів України "Про розвиток

системи дистанційного навчання в Україні на 2003-2005 роки”, Концепції розвитку професійно-технічної освіти, Положення про забезпечення професійного навчання інвалідів у професійно-технічних навчальних закладах, Державної програми сприяння підприємствам у забезпеченні професійного навчання персоналу, розробка проекту постанови Кабінету Міністрів України щодо спеціалізації та перепрофілювання професійно-технічних навчальних закладів;

- Оптимізація мережі навчальних закладів та збільшення обсягів фінансування освіти;
- Виконання загальнодержавних програм “Шкільний автобус” та “Вчитель”;
- Надання адресної державної підтримки учням і студентам з числа сиріт, інвалідів, малозабезпечених сімей та обдарованої молоді.

Підвищення якості освіти

- Гармонізація діючої нормативно-правової бази України в галузі освіти з законодавством країн ЄС;
- Поглиблення інтеграційних процесів, розвиток партнерства і співробітництва між Україною і ЄС у галузі освіти;
- Забезпечення розширення співпраці з міжнародними організаціями, фондами, виконавцями програм і проектів з метою залучення фінансової, технічної та гуманітарної допомоги (зокрема з ЄС, Радю Європи, ЮНЕСКО, ООН, Світовим банком тощо).
- Завершення розробки державних стандартів базової і повної середньої освіти, державних стандартів спеціальної середньої освіти дітей з особливими потребами;
- На законодавчому рівні - підготовка проекту Закону України “Про розвиток і застосування мов в Україні”;
- Впровадження сучасних інформаційних технологій, в т.ч. Internet, особливо у сільській місцевості; застосування комп’ютерних технологій при оцінюванні знань учнів та студентів, удосконалення підготовки педагогічних працівників для системи професійно-технічної освіти;
- Забезпечення підвищення якості підготовки кандидатів і докторів наук у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах;
- Заохочення роботодавців до участі у забезпеченні функціонування та розвитку професійно-технічної освіти, до

працевлаштування випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

◆ Критерії досягнення (якісні)

Критеріями досягнення поставленої цілі та завдань можна визначити:

- збільшення рівня охоплення освітою в дошкільних навчальних закладах дітей віком 3-4 і 5 років відповідно до 65 і 60 відсотків у 2015 році.
- зближення рівня охоплення дітей середньою освітою до рівня країн Європейського Союзу та виконання конституційної вимоги щодо обов’язковості здобуття повної середньої освіти в повному обсязі у 2015 році;
- збільшення чистого показника охоплення повною освітою до 99% у 2015 році;
- збільшення чистого показника охоплення осіб у віці 18-22 роки вищою освітою до рівня європейських країн (67% у 2015 році);
- підвищення рівня охоплення освітою у вищих навчальних закладах 3-4 рівнів акредитації до 55% у 2015 році.
- збільшення частки діючих державних стандартів освіти, які відповідають вимогам європейської спільноти;

◆ Національне програмне оточення

Організаційно-правова основа освітньої галузі в значній мірі вже сформована такими документами, як:

- Конституція України (стаття 53);
- Закон України “Про освіту”;
- Закон України “Про дошкільну освіту”;
- Закон України “Про позашкільну освіту”;
- Закон України “Про загальну середню освіту”;
- Закон України “Про професійно-технічну освіту”;
- Закон України “Про вищу освіту”;
- Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 № 347;
- затвержені загальнодержавні програми “Вчитель”, “Шкільний автобус”, Програма інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп’ютеризації сільських шкіл на 2001 - 2003 роки тощо;

➤ низка постанов Кабінету Міністрів України з окремих важливих освітянських проблем.

У даний час готуються проекти законів України "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про освіту", "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про вищу освіту", проекти нормативно-правових актів, що впливають із прийнятого в січні 2002 року Закону України "Про вищу освіту" (проекти Положень про вищий навчальний заклад, про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), про працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, Порядку розроблення стандартів вищої освіти, внесення змін до них та здійснення контролю за їх дотриманням), проект нового Порядку надання цільових, пільгових державних кредитів особам для здобуття вищої освіти, проект постанови Кабінету Міністрів України "Про розвиток системи дистанційного навчання в Україні на 2003-2005 роки" тощо.

Довідково. За даними ООН (2002 р.) індекс рівня освіти населення України, який є одним із трьох складових визначення індексу людського розвитку, становив 0,92, що дещо перевищує відповідний середній індекс країн Східної Європи та СНД (0,91). Серед 173 країн світу, для яких Програма розвитку ООН його розраховувала, Україна поділяє 29-36 місця поруч з такими країнами, як Російська Федерація, Беларусь, Вірменія, Туркменистан, Греція, Аргентина, Уругвай. В той же час рівень освіти населення України, складовими якого є рівень грамотності дорослого населення та показник валового охоплення навчанням, залишається відчутно нижчим у порівнянні з країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – 0,97. При цьому особливо відчутне відставання має місце саме за показником валового охоплення навчанням – 77 % в Україні проти 94 % у країнах ОЕСР.

Ціль 3. Сталий розвиток довкілля

Завдання 1	Збільшити частку населення, що має доступ до питної води до 12 відс. пунктів з 2001 до 2015 року
Індикатор 1.1	Частка населення, яке користується питною водою, що відповідає національним стандартам в містах, %
Індикатор 1.2	Частка населення, яке користується питною водою, що відповідає національним стандартам в сільській місцевості, %
Завдання 2	Стабілізація до 2015 року забруднення повітря стаціонарними та рухомими джерелами
Індикатор 2	Обсяг шкідливих викидів, що потрапляють у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення (млн. тон на рік)
Завдання 3	Розширити мережу заповідників та природних національних парків до 10,4 % від загальної території України
Індикатор 3	Площа природних біосферних заповідників та національних природних парків, % від загальної території України

Деталізація по періодах

Індикатори	2001	2004	2007	2011	2015
1.1 Частка населення міст та селищ міського типу, яке користується питною водою, що відповідає національним стандартам, %	86	87	88	90	93
1.2 Частка сільського населення, яке користується питною водою, що відповідає національним стандартам (з урахуванням колодязної води), % *	63	64	66	69	75†
2. Обсяг шкідливих викидів, що потрапляють у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення (млн. тон на рік)‡	4,05	4,15	4,20	4,20	4,10
3. Площа природних біосферних заповідників та національних природних парків, % від загальної території України §	4,2	6,1	7,5	8,6	10,4

* За даними Держводгоспу

† Прогноз 2015 року - Мінекономіки

‡ Значення показника можуть бути скореговані з урахуванням нової методології та очікуваного переходу на нові європейські стандарти

§ Звіт за даними Мінекоресурсів, прогноз - Мінекономіки

▪ Тенденції минулих років - екологічна спадщина

Екологічну ситуацію в Україні можна характеризувати як кризову, що склалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природноресурсного комплексу. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку сировинно-видобувним, найбільш екологічно небезпечним галузям промисловості. Ці чинники, а також відсутність протягом останнього десятиріччя необхідних обсягів інвестицій для оновлення технологій та здійснення природоохоронних заходів, обумовили незадовільний стан довкілля.

Щоправда, рівень загального антропогенного навантаження на довкілля в останні роки мав тенденцію до зменшення. Протягом 1995-2002 років викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел знизилися в 1,4 рази. При зростанні в останні три роки обсягів виробництва у основних галузях економіки це є результатом запровадження економічного механізму природокористування, зокрема встановлення індексованих у зв'язку з інфляцією нормативів зборів за спеціальне використання водних ресурсів та за забруднення навколишнього природного середовища.

Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2001 році становив - 4,05 млн. тонн, у 2002 році (за попередніми даними) 4,06 млн. тонн, а у 2003 році очікується 4,10 млн. тонн. Така динаміка забруднень зумовлюється тим, що у найближчі роки відбувається поступове збільшення обсягів виробництва у паливноенергетичному комплексі та промисловості, які є основними забруднювачами атмосферного повітря. За умови збереження в основному існуючих технологій відбуватиметься незначне зростання викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення починаючи з 2003 року, на рівні 2% за рік, тобто приблизно в 3 рази нижче темпів зростання промислового виробництва.

Реалізація заходів з поліпшення якості палива, заборона ввезення та реалізації бензину із свинцевими добавками та застосування екологічно чистих ресурсозберігаючих технологій дозволить забезпечити у 2002-2003 роках загальний обсяг викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення на рівні 2000 року - 1,95 млн. тонн.

Тенденції щодо зменшення склалися і з обсягами скидів у водні об'єкти забруднених стічних вод. Протягом 1995-2002 років цей показник скоротився з 4,65 млрд. куб. метрів до 3,05 млрд. куб. метрів.

Основними забруднювачами вод залишаються водогінноканалізаційні господарства населених пунктів, очисні споруди яких перебувають у незадовільному технічному стані, перевантажені, із зношеним обладнанням, що потребує капітального ремонту та реконструкції. Обсяг забруднених стічних вод, що скидаються у поверхневі водойми, у 2000 році становив - 3,31 млрд. куб. м., 2001 р. - 3,01 млрд. куб. м., 2002 р. - 3,05 млрд. куб. м. (за попередніми даними).

У 2003 році прогнозується незначне збільшення обсягу скидів забруднених стічних вод у поверхневі водойми до 3,15 млрд. куб. м.

▪ Чому саме ця ціль є пріоритетною

ООН визначено та задекларовано ціль "Охорона нашого спільного довкілля". Україна формулює ціль розвитку тисячоліття дещо ширше. Мається на увазі інтегрований підхід до сталого розвитку довкілля, коли вирішення екологічних проблем є з одного боку завданням, а з іншого, інструментом більш справедливого розподілу суспільного багатства, який згодом буде впливати на технологічну перебудову економіки, та забезпечення сталого розвитку країни в цілому.

До 2015 року частка населення, що матиме **доступ до питної води** повинна зрости, причому розрахунок відповідного показника повинен спиратися на більш жорсткі стандарти якості води, ніж це було передбачено в обстеженні ЮНІСЕФ та Держкомстату України 1999 р.

Важливим напрямком забезпечення сталого

розвитку довкілля стає **збереження розмаїття рослинного та тваринного світу**. Це необхідно не лише для поліпшення ресурсозабезпечення економіки держави та рекреаційної цінності території, але й з точки зору етичного виховання підростаючого покоління. Індикатором моніторингу охорони природи є питома вага площі мережі національних парків та заповідників у загальній площі країни.

▪ Ключові заходи по досягненню цілі

Автотранспорт можна вважати основним резервом зменшення викидів у атмосферу. Тому ключовими маяками до 2015 року вбачаються:

2004 рік – заборона обігу у будь-якому вигляді етилованого бензину;

2007 рік – обов'язкове встановлення каталізаторів на автомобільного транспорту з бензиновими двигунами та відповідний перегляд норм викидів шкідливих речовин у повітря;

2011-2015 роки – активне впровадження нових видів двигунів транспортних засобів (електричних, газових, спиртових тощо).

Щодо зменшення забруднення повітря, основними діями уряду будуть встановлення більшої вартості природокористування взагалі і природоохоронних заходів зокрема. Це повинно призвести до активізації технологічного переобладнання у промисловості – головному забруднювачі повітря. За рахунок цього після зростання викидів до 2011 року, до 2015 року їх обсяг повинен повернутися на рівень 2001 року.

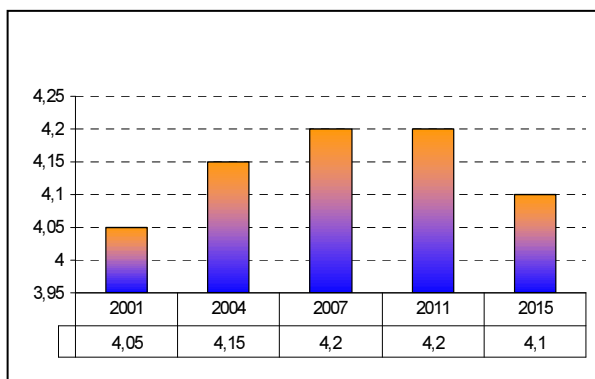
Згідно з Програмою **розвитку національної екологічної мережі**, прийнятою Верховною Радою України (Закон про розвиток Національної екологічної мережі України), в 2015 році, частка земель природно-заповідного фонду має складати 10,4 % загальної території України, проміжний показник в 2005 році – 7 %. Розширити мережу національних парків і заповідників можна, перш за все, за рахунок створення нових національних парків у гірських районах Карпат, на узбережжях морів і великих річок, у лісопарковій зоні великих міст. Вдосконалення державної системи управління екологічною безпекою, зокрема реформування

територіальних органів Мінекоресурсів та реорганізація структури виробничих підприємств сприятиме

- забезпеченню охорони та раціональне використання земель, покращить якість атмосферного повітря;
- удосконалити державну систему управління екологічною безпекою, а також створити умови, що забезпечать сталий розвиток України;
- оптимізувати державну систему моніторингу довкілля та управління розвитком природно-ресурсного потенціалу;
- сприяти міжнародному співробітництву у природоохоронній сфері.

Завдання 2:

Стабілізація до 2015 року забруднення повітря стаціонарними та рухомими джерелами

Обсяг шкідливих викидів, що потрапляють у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення (млн. тон на рік)

▪ Критерії досягнення (якісні)

Основними проміжними критеріями можна вважати гармонізацію національного законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища з законодавством ЄС, зокрема забезпечити прийняття наступних найбільш важливих законів:

- Закону України “Про Національний екологічний фонд”;
- Закону України “Про екологічний аудит”;
- Закону “Про екологічне страхування”;
- Закону України “Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2010 року”.

▪ **Національне програмне оточення**

У сфері охорони довкілля діють наступні ключові закони України:

Закони України:

- "Про охорону навколишнього природного середовища";
- "Про охорону атмосферного повітря";
- "Про Червону книгу України";
- Кодекс України про надра;
- Гірничий закон України;
- Водний Кодекс України;
- Лісовий кодекс України;
- "Про природнезаповідний фонд України" ;
- "Про тваринний світ";
- "Про рослинний світ";
- "Про захист рослин";
- "Пропестициди і агрохімікати" ;
- Земельний Кодекс України;
- "Про плату за землю" ;
- "Про екологічну експертизу";
- "Про відходи";
- "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку";
- "Про поводження з радіоактивними відходами";
- "Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань";
- "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення";
- "Про питну воду та питне водопостачання";
- "Про ратифікацію Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату";
- "Про ратифікацію Поправок до Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар";
- "Про приєднання України до Конвенції 1979 р. про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі";

- "Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів";
- "Про ратифікацію Конвенції про ядерну безпеку";
- "Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення";
- "Про ратифікацію Угоди про збереження афреєвразійських мігруючих водно-болотних птахів";
- "Про приєднання України до Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці".

та екологічні програми:

- Основі напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
- Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води;
- Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні ("Заповідники");
- Програма по припиненню в Україні виробництва та використання озоноруйнуючих речовин;
- Комплексна програма захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Україні у 2001-2005 роках та прогноз до 2010 року ;
- Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів
- Загальнодержавна програма розвитку водного господарства.

Ціль 4. Поліпшити здоров'я матерів та зменшити дитячу смертність*

Завдання 1	З 2001 року до 2015 року зменшити рівень материнської смертності на 17 %
Індикатор 1.1	Кількість померлих від ускладнень вагітності, пологів, та післяпологового періоду на 100 тис. народжених живими
Індикатор 1.2	Кількість абортів на 1000 жінок фертильного віку, од.
Завдання 2	З 2001 року до 2015 року зменшити смертність дітей віком до 5 років на 17 %
Індикатор 2.1	Рівень смертності дітей віком до 5 років: кількість померлих у середньому за рік на 1000 осіб віком до 5 років
Індикатор 2.2	Рівень смертності малюків: кількість померлих дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими

Деталізація по періодах

Індикатори	1990	2000	2001	2004	2007	2011	2015
1.1. Кількість померлих від ускладнень вагітності, пологів, та післяпологового періоду на 100 тис. народжених живими	34,8	24,7	23,9	22,0	20,3	20,0	19,8
1.2 Кількість абортів на 1000 жінок фертильного віку, одиниць	58,2	32,1	27,3	26,7	26,1	25,3	24,4
2.1 Рівень смертності дітей віком до 5 років: кількість померлих у середньому за рік на 1000 осіб віком до 5 років	17,3*	15,6	14,9	14,3	14,3	13,7	12,3
2.2 Рівень смертності малюків: кількість померлих дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими	12,8	11,9	11,3	10,4	10,4	9,8	9,3

* UNICEF. Регіональний моніторинговий доклад №7 –2000 «Молодежь в меняющемся обществе». Проект MONEE. ЦВЕ/СНГ/Балтія

◆ Тенденції минулих років

Показник материнської смертності з 90-х років має тенденцію до зменшення. Так, у 1990-2000 роках кількість померлих від ускладнень вагітності, пологів та післяпологового періоду на 100 тисяч народжених живими, зменшилася з 32,4 у 1990 році до 24,1 у 2000 році, тобто на 25,6 %.

Протягом останнього десятиріччя відбулося зменшення кількості абортів на 1000 жінок

фертильного віку на 50 %, і у 2001 році склала 29,1%.

Рівень смертності дітей віком до 5 років та смертності малюків у 90-х роках мав незначну тенденцію до зменшення. Так, у 1990-2000 роках кількість померлих у середньому за рік на 1000 осіб віком до 5 років та кількість померлих дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими зменшилася відповідно з 17,3 та 12,8 у 1990 р. до 15,6 та 11,9 у 2001 році.

* Альтернативний варіант визначення цілі "Зменшити дитячу смертність та смертність осіб працездатного віку, поліпшити здоров'я матерів", оскільки в Україні показники рівня смертності чоловіків працездатного віку є надзвичайно високими.

◆ Чому саме ця ціль є пріоритетною

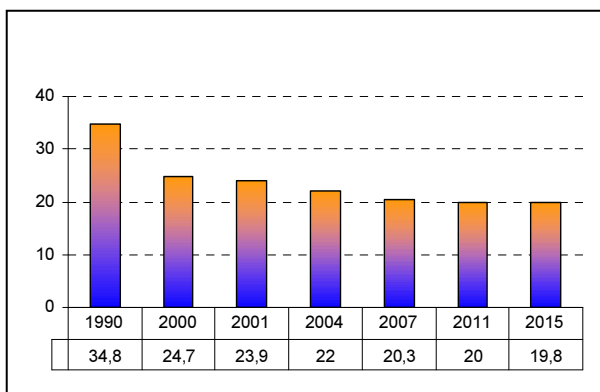
Здоров'я жінок є одним із вирішальних факторів, які визначають здоров'я нових поколінь. Питання поліпшення стану здоров'я жінок повністю збігаються з європейською політикою. Материнська смертність в Україні значно перевищує середньоєвропейський рівень. Одними з головних факторів, що визначають високий рівень захворюваності та смертності жінок, є висока частота абортів, недостатній рівень медичного обслуговування, низький рівень обізнаності населення з проблемами репродуктивного здоров'я.

Від рівня здоров'я дітей залежить формування майбутнього трудового та інтелектуального потенціалів держави.

Здорові діти – здорова нація. Смертність дітей віком до 1 року в Україні за сучасними європейськими стандартами є високою і перевищує смертність немовлят у Європейському Союзі у 2,5 рази. Одним із найбільш вагомих складових скорочення очікуваної тривалості життя є саме високий рівень дитячої смертності.

Завдання 1:

До 2015 року зменшити рівень материнської смертності на 17%

Кількість померлих від ускладнень вагітності, пологів, та післяпологового періоду на 100 тис. народжених живими

◆ Ключові заходи по досягненню цілі

➤ санітарно-світня робота з питань здорового способу життя, планування сім'ї, репродуктивного здоров'я, безпечного материнства, ранньої діагностики онкологічної патології;

- здійснення заходів, щодо підвищення свідомості жінок у напрямку збереження стану здоров'я (регулярність та частота візитів до лікаря, необхідність раннього першого візиту до лікаря тощо);
- впровадження сумісного перебування матері та дитини в родопомічних закладах (не менш 90 % ліжкового фонду) з одночасним упровадженням програми грудного вигодовування;
- підтримка грудного вигодовування;
- розвиток медико-організаційних технологій, що сприятимуть забезпеченню народження здорових дітей, збереженню та зміцненню їхнього здоров'я, профілактиці інвалідності;
- удосконалення роботи Центрів та кабінетів планування сім'ї та дитячої і підліткової гінекології, медико-генетичної служби;
- профілактика захворювань, що передаються статевим шляхом;
- розширення мережі з питань репродуктивного здоров'я (збільшення кількості центрів планування сім'ї, безпечного материнства, медико-генетичного консультування тощо) та поліпшення їх забезпечення сучасним обладнанням.

◆ Національне програмне оточення

- Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я";
- Концепція розвитку охорони здоров'я населення України, затверджена Указом Президента України від 07.12.2000 №1313/2000;
- Концепція безпечного материнства, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.03.02 №161-р;
- Національна програма "Репродуктивне здоров'я", затверджена Указом Президента України від 26.03.01 №203/2001;
- Заходи щодо реалізації Концепції безпечного материнства, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.10.02 №583-р;
- Комплексні заходи щодо заохочення народжуваності, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.07.02 №355-р;
- Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.03 №33;

- Міжгалузева комплексна програма “Доров’я нації” на 2002 -2011 роки”, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 № 14;
- Національна програма «Діти України», затверджена Указом Президента України від 18.01.96 № 63/96;
- Програма імунопрофілактики населення на 2002-2006 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 № 1566;
- Цільова комплексна програма генетичного моніторингу в Україні на 1999-2003 роки, затверджена Указом Президента України від 04.02.99 № 118/99.

Ціль 5. Обмежити поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу, і покласти початок тенденції до скорочення їх масштабів

Завдання 1	З 2001 р. до 2015 року зменшити темпи розповсюдження ВІЛ-інфекції/СНІДу на 13%
Індикатор 1.1	Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом ВІЛ-інфекції на 10 тис. Населення
Індикатор 1.2	Кількість померлих від СНІДу на 100 тис. населення, осіб
Індикатор 1.3	Питома вага ВІЛ-інфікованих дітей, народжених від ВІЛ-інфікованих матерів
Завдання 2	З 2001 до 2015 року зменшити рівень захворюваності на туберкульоз на 42%
Індикатор 2.1	Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом туберкульозу (у тому числі органів дихання) на 100 тис. населення
Індикатор 2.2	Кількість померлих від туберкульозу на 100 тис. населення

Деталізація по періодах

Індикатори	1990	200	2001	2004	2007	2011	2015
1.1 Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом ВІЛ-інфекції, на 100 тис. населення	0,08	12,6	14,2	15,4	14,1	13,7	12,4
1.2 Кількість померлих від СНІДу у розрахунку на 100 тис. населення	0,06	0,8	0,9	1,2	0,7	0,6	0,5
1.3 Питома вага ВІЛ-інфікованих дітей, народжених від ВІЛ-інфікованих матерів (рівень вертикальної трансмісії)	Н/д	Н/д	35	30	25	15	5
2.1 Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом туберкульозу (у тому числі органів дихання) на 100 тис. населення	32,0	60,2	68,6	80,0	56,4	49,0	40,0
2.2 Кількість померлих від туберкульозу на 100 тис. населення	8,0	22,2	22,4	19,0	17,0	12,0	10,0

◆ Тенденції минулих років

Епідемія ВІЛ-інфекції/СНІДу охопила більшість регіонів України. Розпочавшись поодинокими випадками інфікування в 1987 році, ВІЛ-інфекція поступово поширювалась. З 1995 року епідемія набрала особливо загрозливого характеру, що пов'язано з проникненням вірусу в середовище ін'єкційних споживачів наркотиків, а через них - інших верств населення. Згідно з результатами епідеміологічного нагляду, за 1987-2000 роки в Україні зареєстровано 36 889 ВІЛ-інфікованих, у тому числі 2025 дітей; діагностовано СНІД у 2040 осіб, з них 1000 вже померли.

Слід відзначити, що в останні два роки збудник активно поширюється всіма трьома шляхами: через кров серед споживачів ін'єкційних наркотиків, статеві стосунки та від матері до дитини.

Протягом останніх 11 років рівень захворюваності на туберкульоз збільшився в 2,2 рази, або з 31,9 у 1990 р. до 69,5 на 100 тисяч населення у 2001 році, рівень смертності від туберкульозу збільшився у 2,8 рази, або з 8,1 у 1999 році до 22,4 на 100 тисяч населення у 2001 році. Зросла кількість важких і занедбаних форм туберкульозу, з'явилася нова проблема фтизіатричної галузі – розвиток мультирезистентного туберкульозу.

◆ Чому саме ця ціль є пріоритетною

ВІЛ-інфекція та її кінцева стадія СНІД стали в останні роки однією з найважливіших проблем. Жодна країна не може вважати, що загроза її минула, оскільки у світі реєструються нові випадки інфікування. За 20-літню історію поширення цієї хвороби ВІЛ вразив близько 55 млн. чоловік, з них майже 21,8 млн. вже померли.

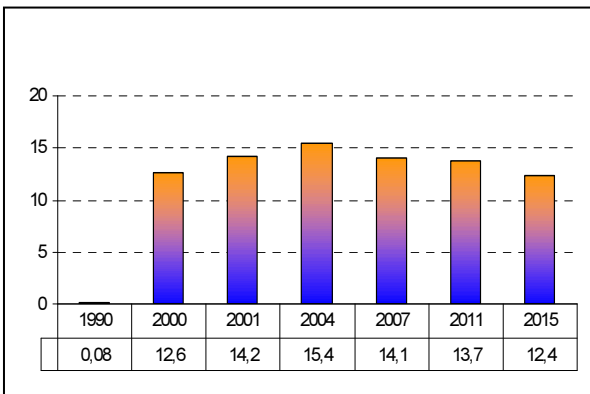
У червні 2001 року була проведена Спеціальна сесія Генеральної асамблеї ООН з метою розгляду проблеми ВІЛ/СНІД в усіх її аспектах, ініціатива про скликання якої належала Україні і яка отримала широку підтримку з боку переважної більшості країн-учасниць ООН.

У ході першого форуму Глобального партнерства в жовтні 2001 року у Вашингтоні було затверджено проект Глобального плану "Зупинити туберкульоз". На форумі було підкреслено, що на межі ХХ і ХХІ століть ситуація з туберкульозу, як і тисячу років тому, знову набула характер епідемії. Туберкульоз є гострою і актуальною медико-соціальною проблемою в усьому світі і в Європі зокрема.

За критеріями ВООЗ Україну віднесено до країн з неблагополучною епідемічною ситуацією.

Завдання 1:

З 2001 р. до 2015 року зменшити темпи розповсюдження ВІЛ-інфекції/СНІДу на 13%

Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом ВІЛ-інфекції, на 100 тис. населення

◆ Ключові заходи по досягненню цілі

- Розробка Концепції боротьби із ВІЛ/СНІДом;
- Просвітницько-інформаційна робота серед населення, зокрема дітей та молоді щодо попередження захворюваності на СНІД, туберкульоз;

- Профілактика захворюваності населення на туберкульоз.
- Зменшення небезпеки інфікування на ВІЛ-інфекцію серед уразливих груп населення;
- Упровадження програми профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини;

◆ Національне програмне оточення

- Закв України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення";
- Програма профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.01 №790;
- Додаткові заходи щодо посилення боротьби з ВІЛ-інфекцією/СНІДом, затверджені Указом Президента України від 28.08.01 №741;
- Питання запобігання та захисту населення від ВІЛ-інфекції та СНІД, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.98 №2026;
- Деякі питання Урядової комісії з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2001 №1401;
- Про утворення Українського фонду боротьби з ВІЛ-інфекцією і СНІДом, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2001 №1620
- Закон України "Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз";
- Національна програма боротьби із захворюванням на туберкульоз, затверджена Указом Президента України від 20.08.01 №643/2001;
- Про утворення Міжвідомчої комісії по боротьбі з туберкульозом, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.2000 №1480.
- Угода про програмний грант між Глобальним фондом боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією та Міністерством охорони здоров'я;
- Угода про позику (проект "Контроль за туберкульозом та ВІЛ/СНІДом в Україні") між Україною і Міжнародним банком реконструкції та розвитку.
- Закон України "Про благодійництво та благодійні організації"

Ціль 6. Забезпечення гендерної рівності

Завдання 1	До 2015 року забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади.
Індикатор 1.1	Гендерне співвідношення серед депутатів Верховної Ради України, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.2	Гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.3	Гендерне співвідношення серед депутатів обласних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.4	Гендерне співвідношення серед депутатів районних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.5	Гендерне співвідношення серед депутатів міських органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.6	Гендерне співвідношення серед депутатів селищних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.7	Гендерне співвідношення серед депутатів сільських органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.8	Гендерне співвідношення у складі членів Кабінету Міністрів України, (чис. жін./чис. чол. (або навпаки))
Індикатор 1.9	Гендерне співвідношення серед вищих державних службовців (1-2 посадових категорій), (чис. жін./чис. чол.)(або навпаки)

Завдання 2	До 2015 року скоротити на половину розрив у доходах жінок і чоловіків.
Індикатор 2.1	Співвідношення (відсоток) середнього рівня заробітної плати жінок і чоловіків, %

Деталізація по періодах

Індикатори	1990	2001	2004	2007	2011	2015
Гендерне співвідношення серед депутатів Верховної Ради України, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	3/97	8/92	5/95	13/87	20/80	30/70
Гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	38/62	42/58	42/58	43/57	44/56	45/55
Гендерне співвідношення серед депутатів обласних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	9/91	11/89	15/85	19/81	20/80	30/70
Гендерне співвідношення серед депутатів районних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	18/82	21/79	24/76	27/73	28/72	30/70
Гендерне співвідношення серед депутатів міських [обласного значення] органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	21/79	22/78	25/75	28/72	29/71	30/70
Гендерне співвідношення серед депутатів селищних органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	42/58	47/53	47/53	48/52	48/52	50/50

Гендерне співвідношення серед депутатів сільських органів влади, (чис. жін. / чис. чол. (або навпаки))	42/58	47/53	48/52	49/51	50/50	50/50
Гендерне співвідношення у складі членів Кабінету Міністрів України, (чис. жін./чис. чол. (або навпаки))	-	0/100	10/90	15/85	20/80	30/70
Гендерне співвідношення серед вищих державних службовців (1-2 посадових категорій), (чис. жін./чис. чол. (або навпаки))	-	15/85	17/83	20/80	25/75	30/70
Співвідношення (відсоток) середнього рівня заробітної плати жінок і чоловіків, %	73	71	73	76	85	86

◆ Тенденції минулих років

В Україні, незважаючи на високий освітній та професійний потенціал жінок та відсутність прямих суперечностей Конвенції ООН "Про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок" у законодавстві країни, кількісне представництво жінок у складі Верховної Ради протягом останнього десятиріччя залишалось дуже низьким. Після здобуття незалежності України питома вага жінок у складі депутатів Національного Парламенту становила 3 %. Протягом перехідного періоду відбулось певне зростання числа жінок у складі Верховної Ради: якщо під час виборів 1994 р. серед народних депутатів було обрано 5,7 % жінок, то у 1998 р. – 8,1 %. Проте, в результаті останніх виборів, що відбулись у березні 2002 р., частка жінок серед депутатів навіть зменшилась до 5,1 %.

Станом на кінець 2002 року, жодної жінки не було призначено на посаду міністра у складі Кабінету Міністрів України. Чим нижчим є рівень державного управління, тим більш відкритим він є для жінок (вони становлять 8 % серед заступників міністрів, 4 % серед заступників голів Державних комітетів, окремі жінки призначені навіть на посади голів Державних комітетів).

За даними 2000 р., середньомісячна зарплата жінок становила 71 % середньомісячної зарплати чоловіків, тобто гендерний розрив в рівні оплати праці склав 29%. Оскільки дискримінація в сфері оплати праці в Україні заборонена законом, працівники отримують однакову винагороду за ідентичну роботу, основною причиною гендерного розриву в рівні заробітної плати є "вертикальна" професійна

сегрегація. Хоча частка працюючих жінок, які мають вищу освіту, значно перевищує відповідний показник для чоловіків, в більшості галузей жінки обіймають нижчі посади, зайняті виконанням низькваліфікованої роботи з обмеженими можливостями професійного зростання і, внаслідок цього, отримують нижчу заробітну плату.

Хоча серед загальної кількості державних службовців, як керівників, так і спеціалістів, переважають жінки (відповідно 52,5 % і 81 %), кількість яких зменшується у відповідності з підвищенням службових посад. Жінки становлять лише 14,7 % вищих державних службовців (1-2 посадової категорії керівників), тобто дуже незначно представлені саме на тому рівні, де приймаються відповідальні державні рішення. На жаль, сучасна база гендерної статистики в Україні веде моніторинг такого показника, як представництво жінок та чоловіків на керівних посадах, лише в межах апарату державних службовців. Тому доцільним є розробка відповідних гендерних показників в майбутньому і їх регулярний моніторинг.

◆ Чому саме ця ціль є пріоритетною

Нині висока питома вага жінок в органах місцевого управління (близько 40 %) забезпечує значний резерв досвідчених жінок-спеціалістів, які здатні працювати і на національному рівні, тому важливим є не допустити зниження цього показника у майбутньому.

Недостатнє представництво жінок на вищих рівнях прийняття рішень не лише суперечить принципам паритетної демократії, а й знижує ефективність державного управління,

спричиняє недостатню увагу до проблем соціальної політики.

За умови ігнорування гендерних диспропорцій, наявних у системі управління та на ринку праці України, можна очікувати зростання гендерного розриву у рівні доходів населення та прискореної фемінізації бідності в країні.

◆ Ключові заходи по досягненню цілі

Напрями дій, що сприятимуть наблизенню до паритетного співвідношення жінок і чоловіків у представницьких органах влади, зокрема в Національному Парламенті, та на вищих щаблях виконавчої влади, включають:

- розробку законодавчих та інституційних механізмів щодо сприяння гендерній рівності, зокрема, впровадження гендерного квотування при необхідності;
- введення в постійну практику гендерної експертизи законодавчих та нормативних актів, програм і заходів економічної та соціальної політики;
- розробку освітніх та просвітницьких програм, спрямованих на зміну гендерних стереотипів, розроблення необхідних механізмів для забезпечення паритетного представлення жінок у партійних списках на висунення кандидатів у депутати;
- залучення засобів масової інформації з метою підвищення уваги громадськості до гендерної проблематики в контексті соціально-політичних подій.

Напрями дій, що сприятимуть забезпеченню гендерного паритету на ринку праці України, включають:

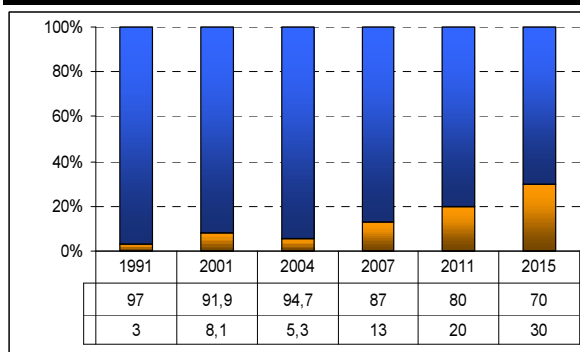
- розвиток практичних програм, які захищають інтереси жінок, що зазнали негативного впливу економічних реформ, вирішення проблеми жіночої зайнятості;
- сприяння підвищенню рівня професійної кваліфікації жінок, зокрема шляхом післядипломної освіти;
- боротьбу з гендерними стереотипами на всіх рівнях освіти, починаючи з початкової, розробку чутливих у гендерному відношенні навчальних програм та підручників;
- сприяння активнішому розвитку малого бізнесу, сімейного та жіночого підприємництва, створення системи

кредитування для жінок, що мають намір розпочати власну справу;

- розвиток системи побутового обслуговування та догляду за дітьми, що сприятиме скороченню "подвійної зайнятості" жінок;

Завдання 1:

До 2015 року забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади

Гендерне співвідношення серед депутатів Верховної Ради України

◆ Критерії досягнення (якісні)

Забезпечення паритетного представництва (з наблизенням до 50/50) жінок та чоловіків у Верховній Раді України; забезпечення пропорційного у гендерному відношенні складу органів виконавчої влади на всіх рівнях управління, зокрема, збільшення питомої ваги жінок серед вищих державних службовців (1-2 категорії керівників) до рівня не менше 30 %, на думку міжнародних спеціалістів, вже забезпечить відчутні зміни в державному управлінні а саме – орієнтацію на збалансоване прийняття рішень та ефективну соціальну політику.

Скорочення гендерної нерівності на ринку праці, подолання часткової дискримінації жінок в праві на здійснення оплачуваної трудової діяльності.

◆ Національне програмне оточення

Статтю 24 Конституції України визначено забезпечення рівності прав жінки і чоловіка, а також створення умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством. Україна підтримує Світову програму дій, прийняту на Четвертій Всесвітній конференції із становища жінок у Пекіні та затверджену на

П'ятій сесії Генеральної Асамблеї ООН, Віденську програму дій, а також виконує зобов'язання у відповідності до прийнятої Конвенції щодо ліквідації всіх форм дискримінації жінок.

Уся сукупність національного законодавства щодо жіночої праці складається із міжнародних законодавчих актів, ратифікованих Україною, насамперед Конвенцій МОП та українського законодавства.

Національні закони і нормотворчі акти, які охоплюють практично усі аспекти праці, передбачають відсутність дискримінації жінок.

З метою підвищення ролі жінок у суспільстві Кабінетом Міністрів України затверджено Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та впровадження гендерної рівності у суспільстві на 2001 – 2005 роки (від 6.05.2001 р. №479).

25 квітня 2001 р. вийшов Указ Президента України "Про підвищення соціального статусу жінок в Україні". Він націлений на створення більш сприятливих умов для забезпечення жінкам рівних із чоловіками можливостей брати участь у політичному і суспільному житті,

надання підтримки жінкам у конкуренції на ринку праці.

На виконання заключних документів Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН "Жінки у 2000 році: рівність між чоловіками та жінками, розвиток і мир у XXI столітті".

На даний час Україною ратифіковано 54 конвенції МОП із 183 прийнятих цією організацією і майже стільки ж рекомендацій щодо їх реалізації. Серед цих документів декілька таких, що регламентують працю жінок. Останньою прийнята Конвенція № 156 і відповідна Рекомендація № 165 з її реалізацією щодозайнятих із сімейними обов'язками.

Певні умови, направлені на сприяння гендерної рівності на ринку праці, продовжують здійснювати профспілки. Зокрема, на III з'їзді Федерації профспілок у жовтні 1997 р. була прийнята спеціальна резолюція "Про соціально-економічний захист жінок".

Гендерні питання включені у відповідні розділи Генеральної Угоди між Кабінетом Міністрів України і Конфедерацією роботодавців України та профспілковими об'єднаннями України.